

Mariusz Rosik

"L'unità della teologia di Luca : Un'analisi del Vangelo e degli Atti", Robert F. O'Toole, Torino 1994 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 10/1, 215-217

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ogólny temat tych Dni brzmiał: *Nauczanie Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego*. Nawiązywał on do roku 2001, poświęconego osobie Prymasa Tysiąclecia z racji Jego setnej rocznicy urodzin i dwudziestej rocznicy śmierci.

Wystąpienia w czasie tych Dni koncentrowały się wokół następujących grup tematycznych:

1. Aktualność nauczania Kard. Stefana Wyszyńskiego, dla Kościoła na przełomie tysiącleci;
2. Stanowisko Prymasa Tysiąclecia wobec zjawiska programowej ateizacji i laicyzacji społeczeństwa polskiego;
3. Wkład Kard. Stefana Wyszyńskiego w kształtowanie struktur administracji kościelnej na Ziemiach Zachodnich;
4. Wkład Kard. Stefana Wyszyńskiego w kształtowanie kultury i tożsamości narodowej;
5. Problemy pracy ludzkiej – jej duchowość, godność ludzi pracy, prawa i obowiązki ludzi pracy oraz wychowanie do pracy;
6. Prymasowskie oceny życia społeczno-gospodarczego w powojennej Polsce;
7. Osobiste przymioty intelektualne i moralne Prymasa tysiąclecia (modlitwa, kult NMP itp.)

Wśród autorów tej części są pracownicy Uniwersytetu Wrocławskiego, działacze społeczni i polityczni oraz wykładowcy Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Redaktor nie ingerował zbyt w nadesłane teksty, pozwolił zachować oryginalność i swoistość języka oraz ujęć tematu poszczególnym autorom.

Problematyka poruszona w ramach XXIV Dni Kultury Chrześcijańskiej współgra z treścią Listu apostołskiego Jana Pawła II *Novo millennio ineunte*. Stąd zasadna była publikacja tych obu części w jednej pozycji książkowej.

Prezentowane w niniejszej książce materiały stanowią rzeczywiście kompas, busołą dla Kościoła progu trzeciego tysiąclecia, wskazują bowiem kierunek jego drogi, określają sposoby bycia chrześcijaninem w nadchodzącym czasie; promują wartości humanistyczne i chrześcijańskie, gdyż one służą nobilitacji ludzkiej godności: jednostki i społeczeństwa.

ks. Piotr Sroczyński

Robert F. O'Toole SJ, *L'unità della teologia di Luca. Un'analisi del Vangelo e degli Atti*, Editrice Elle Di Ci, Torino 1994, ss. 263

Robert F. O'Toole jest docentem teologii Uniwersytetu St. Luis (USA); od kilku lat pełni funkcję rektora Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie. W środowisku bibliistów znany jest przede wszystkim ze swoich studiów nad dwudzielem Łukasza (Łk – Dz). Publikuje w znanych na świecie czasopismach: „Biblica”, „Revue Biblique”, „The Journal of Biblical Literature” czy „Biblische Zeitschrift”. Jego studium *L'unità della teologia di Luca. Un'analisi del Vangelo e degli Atti* poświęcone jest, zgodnie z myślą zapowiedzianą w tytule, teologii Łukaszej. Autor podzielił je na trzy główne części, z których każda zawiera po kilka rozdziałów. Część pierwsza, zatytułowana *Bóg kontynuuje zbawianie swego ludu* (ss. 15-90), poprzedzona została wprowadzeniem, w którym autor wy-

kazuje, że w zamyśle teologicznym trzeciego Ewangelisty chrześcijanie stanowią nowy i prawdziwy Izrael (ss. 15-18). Pierwszy rozdział tej części (ss. 19-28) dotyczy historii zbawienia. Łukasz wykorzystuje wiele sposobów, by uzasadnić, że Bóg wśród chrześcijan kontynuuje dzieło zbawienia rozpoczęte w dziejach Izraela. Należą do nich: przytaczanie cytatów biblijnych, objawianie Bożych planów i Jego woli, wskazanie na działanie Ducha Świętego, objawienia otrzymywane przez pośrednictwo aniołów i podczas wizji nadprzyrodzonych. Rozdział drugi (ss. 29-56) traktuje o Jezusie jako Zbawicielu. Pierwsze strony tej części pracy poświęca autor Ewangelii dzieciństwa, w której silnie zarysowuje się soteriologiczny aspekt misji Jezusa. Następnie omawia Jego historyczną misję i działalność po zmartwychwstaniu. Zwłaszcza w tej ostatniej refleksji silnie wypukła się aspekt zbawczy, gdyż poza imieniem Jezus „nie dano pod niebem ludziom żadnego innego imienia, w którym moglibyśmy być zbawieni” (Dz 4,12). Rozdział trzeci (ss. 57-90) ukazuje działalność pierwszej gminy jerozolimskiej jako kontynuację dzieła historycznego Jezusa. Na szczególną uwagę zasługuje przeprowadzona przez autora analiza paralel pomiędzy życiem Jezusa a działalnością Szczepana i Pawła. Kontynuacja ta wyraża się w dziele Łukasza również przez aspekty czysto literackie: Ewangelista opisuje te same miejsca działania Jezusa i Jego uczniów, mówi o tych samych czynnościach przez nich podejmowanych, opisuje zgodną w swej treści zawartość orędzia Jezusa i chrześcijan, używa tych samych czasowników wopisie ich misji.

Druga część omawianej pozycji (ss. 91-178) poświęcona została omówieniu sposobu, w jaki Bóg uobecnia w świecie zbawienie zrealizowane w Chrystusie. W takim ujęciu tematu na pierwszy plan wysuwa się kwestia uniwersalizmu zbawienia (rozd. IV, ss. 91-100). W jego świetle autor prezentuje postać Chrystusa jako Zbawiciela ubogich (rozd. V, ss. 101-138). Pojęcie „ubodzy” przyjmuje tu szerokie znaczenie: autor (za Łukaszem) zalicza do nich: grzeszników, chorych, kobiety (zwłaszcza wdowy), prześladowanych, biednych materialnie. W tej części książki znalazło się miejsce także na omówienie kwestii opóźniania się paruzji, wyczekiwanej przez pierwszych chrześcijan (rozd. VI, ss. 139-148). Ciekawą ideą teologii Łukasza (odróżniającą trzecią Ewangelię od pozostałych synoptyków) jest ukazanie członków pierwszych gmin jako ludzi żyjących w pokojowych relacjach z rzymskim okupantem (rozd. VII, ss. 149-156). Ważnym rysem teologii Łk – Dz jest podkreślenie osobowego aspektu zbawienia (rozd. VIII, ss. 157-178). Łukasz z upodobaniem prezentuje osobowościowe cechy swych bohaterów, często przywołuje ich imiona, podaje konkretne szczegóły z ich życia (choć czasem niewiele wnosi to w tok narracji).

Ostatnia część pracy R.F. O’Toole’a (ss. 179-250) poświęcona jest uczniom Jezusa, widzianym przez pryzmat zbawczego działania Bożego. Pierwszym zadaniem ucznia jest pozytywna odpowiedź na zbawczą inicjatywę Boga (rozd. IX, ss. 179-210). Inicjatywa ta powoduje reakcje, które Ewangelista wyraża za pomocą typowych dla niego motywów: radości, podziwu, błogosławieństwa i chwały (rozd. X, s. 211-242). Ostatni rozdział książki dotyczy tematu zwanego w teologii jako *sequela Christi*, która jest obowiązkiem wiernego ucznia Chrystusa. W bibliografii zamieszczono jedynie najważniejsze pozycje traktujące o teologii Ewangelii św. Łukasza i Dziejów Apostolskich. W aneksie autor przedstawia indeks analityczny postaci i głównych pojęć teologicznych, które pojawiają się na kartach publikacji.

Coraz częściej w literaturze biblijnej pojawiają się pozycje, które podejmując zagadnienia teologiczne, traktują łącznie oba tomy dzieła Łukasowego (Łk – Dz). Takie zresztą było zamierzenie samego Ewangelisty (por. Dz 1,1), który w *Dziejach* podejmuje idee i tematy prezentowane wcześniej w Ewangeli. Bez wątplenia, walorem książki o O'Toole'a jest syntetyczne ujęcie teologii obu tych dzieł. Ze swej natury wiele zagadnień poruszonych na kartach publikacji potraktowanych zostało jedynie ogólnie, bez sięgnięcia po szczegółowe wyniki analiz egzegetycznych, gdyż nie pozwalają na to rozmiary książki. Autor posługuje się określoną metodologią, wyznaczoną przez granice krytyki redakcyjnej, którą można by określić jako metodę analizy kompozycji (*Kompositionsgeschichte*). Wydaje się, że wszystkie zagadnienia teologiczne Łk – Dz autor skupił wokół jednej idei, a mianowicie, że Bóg Starego Przymierza kontynuuje dzieło zbawienia wśród chrześcijan, którzy konstytuują prawdziwy Izrael, a dzieło Jezusa jest kontynuowane przez Jego uczniów. Wydobycie tej właśnie idei jako centrum przesłania Łukasowego stanowi o nowości książki o R.F. O'Toole'a.

ks. Mariusz Rosik

H. Witczyk, *Gesù nel ruolo di Elia secondo Gv 1,19-34*, Casale Monferrato 1998, ss. 96

Ks. Prof. Henryk Witczyk licencjat nauk biblijnych uzyskał na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie, doktorat z teologii natomiast na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie jest obecnie wykładowcą. Swą pracę poświęconą rozważaniom o Jezusie w roli Eliasza (na podstawie J 1,19-34) podzielił na cztery części. Pierwsza (ss. 13-28) dotyczy misji Eliasza w tradycji Starego Testamentu, druga (ss. 29-46) omawia tę postać w literaturze międzytestamentowej i w pismach qumrańskich, trzecia (ss. 47-82) poświęcona została osobie Jezusa w Jego roli Eliasza, czwarta (ss. 83-90) wreszcie prezentuje Jezusa jako nowego Eliasza. W tradycji starotestamentowej postać Eliasza rysowana jest na podobieństwo figury Mojżesza. Widoczne jest to szczególnie w tzw. cyklu Eliasza (1 Krl 17-19; 21; 2 Krl 1-2), który sięga końca IX w., choć doczekał się późniejszego opracowania w kręgu deuteronomistycznym. Do drugiego typu tekstów Starego Przymierza o Eliaszu należą: Ml 3,23-24; Syr 48,1-11; 1 Mch 2,58. Prorok Malachiasz ukazuje Eliasza – posłańca Bożego w perspektywie bliskości Boga, który posyła. Malachiasz, zapowiadając przyjście Eliasza, koncentruje się nie tyle na jego postaci, ile na funkcji wyznaczonej przez Boga. Tradycja mądrościowa (Syr 48,1-11) ukazuje Eliasza jako rekonstruktora pokoleń izraelskich. Nie byłoby to możliwe, gdyby wcześniej nie została odbudowana świątynia w Jerozolimie. Jednak odnowienie pokoleń Jakuba (Syr 48,10c) widziane jest w Starym Testamencie jako funkcja Mesjasza, przez Izajasza przypisywana Słudze Pańskiemu. W ten sposób ks. H. Witczyk wskazuje na przyczynki do Janowej identyfikacji Jezusa jako nowego Eliasza. Kolejnych przesłanek do tej tezy dostarcza literatura intertestamentowa i qumrańska. Przy końcu okresu starotestamentowego, obok postaci króla, również figura najwyższego kapłana zaczyna odgrywać istotną rolę w oczekiwaniach mesjańskich. Wiele pism, zwłaszcza o proveniencji esseńskiej (np. *Testament Dwunastu Patriarchów*, *Testament Lewiego*, *Testament Symeona*) poświadczą, że mający nadejść Mesjasz – Najwyższy